

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
ELEANOR SHARPSTON
esitatud 18. oktoobril 2012¹

Kohtuasi C-396/11

Ministerul Public – Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Constanța
versus
Ciprian Vasile Radu

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Curtea de Apel Constanța (Rumeenia))

Politseikoostöö ja õiguslane koostöö kriminaalasjades — Raamotsus Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta — Kas vahistamismäärust täitev liikmesriik võib jätta tagaotsitava üleandmise taotluse täitmata?

1. Kõnesoleva eelotsusetaotlusega palutakse Euroopa Kohtul tõlgendada raamotsust 2002/584.² Üldistatult on tegemist kolme sisulise küsimusega. Esiteks küsimus, kuidas tõlgendada raamotsust pärast Lissaboni lepingu jõustumist, eelkõige kas ELL artikliga 6 Euroopa Liidu lepingus tehtud muudatuste tõttu peaks raamotsuse tõlgendus olema teistsugune. Teiseks küsimus vastastikustest suhetest, mis on ühelt poolt Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „konventsioon”) artikli 5 ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta”) artikli 6 ning teiselt poolt raamotsuse selliste sätete vahel, mis käsitlevad tagaotsitavalt vabaduse võtmist kui osa Euroopa vahistamismääruse täitmise menetlusest. Kolmandaks küsimus, kas õigesti tõlgendatud raamotsus lubab liikmesriikidel keelduda vahistamismääruse täitmisest, kui on rikutud inimõigusi käsitlevaid õigusakte, sealhulgas eespool mainitud sätteid.

Õiguslik raamistik

Euroopa Liidu õigusnormid

Euroopa Liidu leping

2. ELL artikkel 6 sätestab:

„1. Liit tunnustab 7. detsembri 2000. aasta Euroopa Liidu põhiõiguste hartas, nagu seda on kohandatud 12. detsembril 2007. aastal Strasbourgis, sätestatud õigusi, vabadusi ja põhimõtteid, millel on aluslepingutega võrreldes samaväärne õigusjõud.

[...]

1 — Algkeel: inglise.

2 — Nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsus 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta (edaspidi „raamotsus”) (EÜT 2002 L 190, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 34). Raamotsust on muudetud nõukogu 26. veebruari 2009. aasta raamotsusega 2009/299/JSK (ELT 2009 L 81, lk 24). Muudatused ei puuduta käesolevas ettepanekus käsitletavat teemat.

3. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga tagatud ja liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest tulenevad põhiõigused on liidu õiguse üldpõhimõtteid.”³

Harta

3. Harta artikkel 6 sätestab:

„Igaühel on õigus isikuvabadusele ja turvalisusele.”

4. Harta artikkel 47 sätestab:

„Igaühel, kelle liidu õigusega tagatud õigusi või vabadusi rikutakse, on selles artiklis kehtestatud tingimuste kohaselt õigus tõhusale õiguskaitsevahendile kohtus.

Igaühel on õigus õiglasele ja avalikule asja arutamisele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus seaduse alusel moodustatud kohtus. [...]”

5. Artikkel 48 sätestab:

„Iga süüdistatavat peetakse süütuks seni, kuni tema süü ei ole seaduse kohaselt tõendatud.

Iga süüdistatava õigus kaitsele on tagatud.”

6. Artikkel 52 sätestab:

„1. Hartaga tunnustatud õiguste ja vabaduste teostamist tohib piirata ainult seadusega ning arvestades nimetatud õiguste ja vabaduste olemust. Proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt võib piiranguid seada üksnes juhul, kui need on vajalikud ning vastavad tegelikult liidu poolt tunnustatud üldist huvi pakkuvatele eesmärkidele või kui on vaja kaitsta teiste isikute õigusi ja vabadusi.

[...]

3. Hartas sisalduvate selliste õiguste tähendus ja ulatus, mis vastavad Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga tagatud õigustele, on samad, mis neile nimetatud konventsiooniga ette on nähtud. See säte ei takista liidu õiguses ulatuslikuma kaitse kehtestamist.

[...]”

3 — ELL artikkel 6 asendas koos mõningate muudatustega EL artikli 6, mis oli kehtiv ajal, kui võeti vastu raamotsus ja kui tehti käesolevas asjas käsitletavad Euroopa vahistamismäärused. Selle artikli lõigetes 1 ja 2 oli sätestatud:

„1. Liit on rajatud vabaduse, demokraatia, inimõiguste ja põhivabaduste austamise ning õigusriigi põhimõtetele, mis on ühised kõikidele liikmesriikidele.

2. Liit austab põhiõigusi kui ühenduse õiguse üldpõhimõtteid, nagu need on tagatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga, mis on alla kirjutatud Roomas 4. novembril 1950, ning nagu need tulenevad liikmesriikide ühesugustest riigiõiguslikest tavadest.”

Raamotsus

7. Raamotsus asendab varasema mitmepoolse väljaandmise menetluse, mis põhines 13. detsembri 1957. aasta väljaandmise Euroopa konventsioonil, Euroopa vahistamismäärusel põhineva süsteemiga. Uus süsteem näeb ette, et kui isik (edaspidi „tagaotsitav”), keda tema toime pandud või väidetavalt toime pandud kuriteo tõttu otsivad taga liikmesriigi (edaspidi „vahistamismääruse teinud liikmesriik”) ametiasutused, viibib füüsiliselt teise liikmesriigi (edaspidi „vahistamismäärust täitev liikmesriik”) territooriumil, võib esimesena nimetatud liikmesriigi pädev õigusasutus anda välja Euroopa vahistamismääruse, et teisenä nimetatud liikmesriik võtaks tagaotsitava vahi alla ja annaks ta üle.

8. Raamotsuse 1. peatükk „Üldpõhimõtted” sisaldab artikleid 1–8. Artikkel 1 sätestab:

„1. Euroopa vahistamismäärus on liikmesriigi väljaantud kohtuotsus, et teine liikmesriik võtaks tagaotsitava vahi alla ja annaks ta üle kriminaalmenetluse raames kohtu alla andmise või vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmiseks.

2. Liikmesriigid täidavad mis tahes Euroopa vahistamismääruse vastastikuse tunnustamise põhimõtte alusel ja vastavalt käesoleva raamotsuse sätetele.

3. Käesolev raamotsus ei mõjuta kohustust austada põhiõigusi ja õiguse üldpõhimõtteid, mis on kirja pandud Euroopa Liidu lepingu artiklis 6.”

9. Artiklites 3 ja 4 on loetletud alused, mille esinemisel on Euroopa vahistamismääruse täitmata jätmise vastavalt kohustuslik või vabatahtlik.

10. Artiklis 8 on ette nähtud Euroopa vahistamismääruse sisu ja vorm. Artikli 8 lõike 1 punkt c nõuab, et peavad olema „tõendid täidetava kohtuotsuse, vahistamismääruse või mis tahes muu sama mõjuga täidetava kohtuotsuse kohta, mis kuulub artiklite 1 ja 2 rakendusalasle”.

11. Raamotsuse 2. peatükk hõlmab artikleid 9–25. See kannab pealkirja „Üleandmiskord” ning sisaldab lisaks üldistele nõuetele sätteid tagaotsitava õiguste kaitsmise kohta. Eelkõige võib nimetada järgmist:

- vahi alla võtmisel tuleb tagaotsitavat teavitada vahistamismääruse sisust ja võimalusest nõustuda enda üleandmisega; kui tagaotsitav on vahistatud Euroopa vahistamismääruse täitmiseks, on tal õigus õigusnõustaja ja tõlgi abile (artikkel 11);
- vahistamismäärust täitev õigusasutus võib otsustada tagaotsitava pärast tema vahi alla võtmist vabastada ning võib ta võib igal ajal vabastada, eeldusel et on võetud kõik vajalikud meetmed, et vältida isiku põgenemist (artikkel 12);
- kui tagaotsitav nõustub üleandmisega, peab nõusolek olema antud vabatahtlikult ning teadlikuna kõigist tagajärgedest; selleks peab tagaotsitaval olema õigus õigusalasle nõustamisele (artikkel 13); kui tagaotsitav ei ole nõus oma üleandmisega, on tal õigus, et teda kuulaks üle vahistamismäärust täitva liikmesriigi õigusasutus, kes võib nõuda vahistamismääruse teinud liikmesriigilt lisateavet (artiklid 14 ja 15);
- Euroopa vahistamismäärust menetletakse viivitamatult; kui tagaotsitav nõustub üleandmisega, tuleks lõplik otsus vahistamismääruse täitmise kohta teha kümne päeva jooksul pärast nõusoleku andmist, muudel juhtudel 60 päeva jooksul pärast vahistamist. Kuni lõpliku otsuse tegemiseni vahistamismääruse kohta tagab vahistamismäärust täitev õigusasutus, et oleksid jätkuvalt täidetud materiaalsed tingimused isiku üleandmiseks (artikkel 17);
- kui vahistamismäärus on tehtud tagaotsitava kohtu alla andmiseks, peab vahistamismäärust täitev õigusasutus reeglina tagaotsitava üle kuulama (artiklid 18 ja 19);

- kui vahistamismäärust täitva liikmesriigi õigusasutus teeb otsuse, et isik tuleb üle anda, antakse isik üle hiljemalt kümne päeva jooksul pärast lõppotsuse tegemist Euroopa vahistamismääruse täitmise kohta. Seda tähtaega võib pikendada, kui esinevad üleandmist takistavad asjaolud, mis ei sõltu liikmesriikidest, või kaalukad humanitaarsed põhjused (artikkel 23).

Konventsioon

12. Käesoleva asjaga seonduvas osas näeb konventsiooni artikkel 5 ette järgmist:

„1. Igaühel on õigus isikuvabadusele ja -puutumatusse. Kellelki ei või võtta tema vabadust, välja arvatud seaduses kindlaksmääratud korras järgmistel juhtudel:

- a) seaduslik kinnipidamine pädeva kohtu süüdimõistva otsuse alusel;

[...]

- c) seaduslik vahistamine või kinnipidamine, et tuua isik pädeva õigusasutuse ette põhjendatult kahtlustatuna õigusrikkumises või et põhjendatud vajaduse korral takistada õigusrikkumise toimepanekut või põgenemist pärast seda;

[...]

- f) seaduslik vahistamine või kinnipidamine, et vältida isiku loata sissesõitu riiki või et võtta meetmeid isiku väljasaatmiseks või -andmiseks.

[...]

3. Iga lõike 1 punkti c kohaselt vahistatu või kinnipeetu toimetatakse viivitamata kohtuniku või muu seadusjärgse õigusemõistmise pädevusega ametiisiku ette ning tal on õigus kohtumenetlusele mõistliku aja jooksul või vabastamisele kuni asja arutamiseni. Vabastamise tingimuseks võib olla tagatiste kohaldamine asja arutamisele ilmutamiseks.

4. Igaühel, kellelt on võetud vabadus vahistamise või kinnipidamisega, on õigus taotleda menetlust, milles kohus otsustaks kiires korras tema kinnipidamise õiguspärasuse ning korraldaks tema vabastamise, kui kinnipidamine on õigusvastane.”

13. Konventsiooni artikkel 6 sätestab:

„1. Igaühel on oma tsiviilõiguste ja -kohustuste või temale esitatud kriminaalsüüdistuse üle otsustamisel õigus õiglasele ja avalikule kohtumenetlusele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus, seaduse alusel moodustatud kohtus. [...]

2. Igaüht, keda süüdistatakse kuriteos, peetakse süütuks seni, kuni tema süü ei ole seaduse kohaselt tõendatud.

3. Igal kuriteos süüdistataval on vähemalt järgmised õigused:

- a) saada viivitamata talle arusaadavas keeles üksikasjalikku teavet tema vastu esitatud süüdistuse iseloomust ja alustest;
- b) saada piisavalt aega ja võimalusi enda kaitse ettevalmistamiseks;

- c) kaitsta end ise või enda valitud kaitsja abil või saada tasuta õigusabi juhul, kui see on õigusemõistmise huvides vajalik ja süüdistataval pole piisavalt vahendeid õigusabi eest tasumiseks;
- d) küsitleda ise või lasta küsitleda tema vastu ütlusi andma kutsutud tunnistajaid, lasta omalt poolt kohale kutsuda tunnistajaid ja neid küsitleda tema vastu ütlusi andvate tunnistajatega võrdsetel tingimustel;
- e) kasutada tasuta tõlgi abi, kui ta ei mõista või ei räägi kohtus kasutatavat keelt.”

Harta ja konventsiooni vaheline suhe

14. Harta artikli 52 lõikest 3 nähtub, et harta ja konventsiooni sätete vahel on kattumine ning see on kavatsuslik. Käesolevat ettepanekut puudutavas osas vastab harta artikkel 6 konventsiooni artiklile 5. Harta artikli 47 teine lõik vastab konventsiooni artikli 6 lõikele 1 ja harta artikkel 48 vastab konventsiooni artikli 6 lõigetele 1 ja 2.⁴

Siseriiklikud õigusnormid

Rumeenia

15. Sätted, millega raamotsus võeti üle siseriiklikku õigusesse, sisalduvad kriminaalasjades kohtute rahvusvahelist koostööd käsitleva 28. juuni 2004. aasta seaduse nr 302 (muudetud redaktsioonis) artiklites 97 ja 98. Need artiklid kuuluvad seaduse III jaotisesse.

16. Artikkel 97 kannab pealkirja „Eritingimused”. Selles on sätestatud nõuded tagatiste kohta, mida peab andma vahistamismääruse teinud liikmesriik.

17. Artikli 98 lõikes 1 on sätted Euroopa vahistamismääruse kohustusliku täitmata jätmise kohta. Need on põhijoontes samasugused nagu raamotsuse artiklis 3.

18. Euroopa vahistamismääruse täitmata jätmise vabatahtlikud alused on sätestatud artikli 98 lõikes 2. Need on üldjoontes samasugused nagu raamotsuse artiklis 4.

Saksamaa

19. Saksamaa võttis raamotsuse siseriiklikku õigusesse üle Euroopa vahistamismäärust käsitleva 21. juuli 2004. aasta seadusega. Pärast selle seaduse vastuvõtmist otsustas Saksamaa põhiseaduskohus, et see on põhiseadusega vastuolus ja järelikult kehtetu.⁵ Nimetatud liikmesriik kehtestas 20. juuli 2006. aasta õigusaktiga uue meetme, et heastada põhiseaduskohtu osutatud puudused ja võtta raamotsus täielikult üle siseriiklikku õigusesse. See meede on jätkuvalt kehtiv.

4 — Vt selgitused põhiõiguste harta kohta (ELT 2007, C 303, lk 17).

5 — 18. juuli 2005. aasta otsus, 2 BvR 2236/4. Siseriiklik kohus lähtus otsuse tegemisel seaduse kohaldamisest Saksa kodanike suhtes.

Faktilised asjaolud, menetlus ja eelotsuse küsimused

20. Aastatel 2007 ja 2008 andis Saksamaa prokuratuur eri kuupäevadel välja neli Euroopa vahistamismäärust C.V. Radu vahistamiseks. Kõik vahistamismäärused käsitlesid röövimist. Rumeenia karistusseadustiku artikli 211 kohaselt on röövimine kuritegu ka Rumeenia õiguse alusel. C.V. Radu ei nõustunud enda üleandmisega.

21. Curte de Apel Constanța (apellatsioonikohus, Constanța) pööras 5. juuni 2009. aasta otsusega neist vahistamismäärustest täitmisele kolm määrust. Neljanda vahistamismääruse täitmisest keeldus ta põhjusel, et C.V. Radu on teo eest, millel vahistamismäärus põhineb, Rumeenias juba kriminaalvastutusele võetud.⁶

22. C. V. Radu kaebas selle otsuse edasi Înalta Curte de Casație și Justiție a României'sse (kõrgem kassatsioonikohus, Rumeenia). Kohus rahuldab kaebuse 18. juuni 2009. aasta otsusega ning saatis asja tagasi Curte de Apelile uueks arutamiseks. Lisaks vabastas ta C.V. Radu vahi alt ja kehtestas tema liikumisvabadusele teatavad piirangud, sh keelu lahkuda kohtu loata omavalitsusüksusest, kus ta elab.

23. Kohtuasi kanti 22. veebruaril 2011 uuesti Curte de Apeli registrisse. Selles kohtus esitas C.V. Radu kolm argumenti, toetamaks oma nõuet, et kõnesolevad vahistamismäärused tuleks jätta täitmata. Esiteks väidab ta, et raamotsuse vastuvõtmise kuupäeval ei olnud konventsioon ega harta Euroopa Liidu aluslepingutesse õigusnormina inkorporeeritud. See on vastuolus seisukohaga, mis tuleneb Euroopa Liidu lepingu konsolideeritud versioonist, mis jõustus 1. detsembril 2009 Lissaboni lepingu jõustudes. Seetõttu on raamotsust vaja tõlgendada ja kohaldada kooskõlas harta ja konventsiooniga. Teiseks väidab ta, et menetlused, millega liikmesriigid raamotsust kohaldavad, ei ole ühtlased, ning juhib tähelepanu nõudele, et täitmine peab nii vahistamismäärust täitva riigi kui ka vahistamismääruse teinud riigi osas olema vastastikune. Kolmandaks väidab ta, et vahistamismäärust täitev riik peab kontrollima, kas vahistamismääruse teinud riik on järginud hartas ja konventsioonis ette nähtud õigusi ja tagatise. Kui riik ei ole seda teinud, on see aluseks Euroopa vahistamismääruse täitmisest keeldumisele.

24. Neil asjaoludel otsustas Curte de Apel Constanța menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas [konventsiooni] artikli 5 lõike 1 ning [harta] artikli 6 sätted koosmõjus artiklitega 48 ja 52, võttes arvesse ka [konventsiooni] artikli 5 lõikeid 3 ja 4 ning artikli 6 lõikeid 2 ja 3, on esmased [EL] õigusnormid, mis sisalduvad aluslepingutes?
2. Kas Euroopa vahistamismäärust täitva riigi pädeva õigusasutuse tegevus, mis seisneb vangistamises ning sundüleandmises ilma selle isiku nõusolekuta, kelle suhtes Euroopa vahistamismäärus on antud (isiku nõusolekuta, kelle vahistamist ja üleandmist taotletakse), kujutab endast vahistamismäärust täitva riigi sekkumist selle vangistada ja üle anda tahetava isiku isikuvabadusse, mida sätestab liidu õigus EL lepingu artiklis 6 koosmõjus [konventsiooni] artikli 5 lõikega 1 ning [harta] artiklis 6 koosmõjus artiklitega 48 ja 52, võttes arvesse ka [konventsiooni] artikli 5 lõikeid 3 ja 4 ning artikli 6 lõikeid 2 ja 3?
3. Kas Euroopa vahistamismäärust täitva riigi sekkumine õigustesse ja tagatistesse, mis on sätestatud [konventsiooni] artikli 5 lõikes 1 ning [harta] artiklis 6 koosmõjus artiklitega 48 ja 52, võttes arvesse ka [konventsiooni] artikli 5 lõikeid 3 ja 4 ning artikli 6 lõikeid 2 ja 3, peab täitma tingimust, et see oleks demokraatlikus ühiskonnas vajalik ning konkreetselt taotletava eesmärgiga proportsionaalne?

6 — See keeldumise alus on ette nähtud raamotsuse artikli 4 punktis 2 ja seaduse nr 302/2004 artikli 98 lõike 2 punktis b.

4. Kas Euroopa vahistamismäärust täitva riigi pädev õigusasutus võib üleandmistootluse rahuldamata jätta, rikkumata aluslepingutes ja teistes ühenduse õigusnormides sätestatud kohustusi, põhjusel, et ei ole kumulatiivselt täidetud tingimused, mis on vajalikud vastavalt [konventsiooni] artikli 5 lõikele 1 ning [harta] artiklile 6 koosmõjus artiklitega 48 ja 52, võttes arvesse ka [konventsiooni] artikli 5 lõikeid 3 ja 4 ning artikli 6 lõikeid 2 ja 3?
5. Kas Euroopa vahistamismäärust täitva riigi pädev õigusasutus võib üleandmistootluse rahuldamata jätta, rikkumata aluslepingutes ja teistes [EL] õigusnormides sätestatud kohustusi, põhjusel, et Euroopa vahistamismääruse andnud riik ei ole [raamotsust] üle võtnud või on selle üle võtnud ebatäielikult või ebaõigesti (vastastikkuse tingimuse täitmata jätmise mõttes)?
6. Kas [konventsiooni] artikli 5 lõike 1 ning [harta] artikli 6 sätetega, koosmõjus artiklitega 48 ja 52, võttes arvesse ka [konventsiooni] artikli 5 lõikeid 3 ja 4 ning artikli 6 lõikeid 2 ja 3, millele viitab EL lepingu artikkel 6, on vastuolus Euroopa Liidu liikmesriigi – Rumeenia – õigus, eriti seaduse nr 302/2004 III jaotis, ning kas nende õigusnormidega on [raamotsus] õigesti üle võetud?”

25. Kirjalikke märkusi on esitanud Ministerul Public, Parchetul de pe lângă Curte de Apel Constanța (Curte de Apel Constanța prokuratuur), Tšehhi, Saksamaa, Leedu, Austria, Poola, Rumeenia ja Ühendkuningriigi valitsus ning Euroopa Komisjon. Kohtuistungil, mis peeti 10. juulil 2012, esitasid suulisi märkusi ja vastasid Euroopa Kohtu küsimustele C.V. Radu õigusnõustaja, Saksamaa ja Rumeenia valitsus ning Euroopa Komisjon.

Analüüs

Sissejuhatavad märkused

Vastuvõetavus

26. Eelotsusetaotluse vastuvõetavuse kohta esitati mitu vastuväidet. Kõik märkusi esitanud olid ühel meelel selles, et vastuvõetamatu on kuues küsimus, milles palutakse Euroopa Kohtul tõlgendada siseriikliku õiguse sätteid ja mille juurde ma tulen hiljem tagasi.⁷ Saksamaa valitsus peab eelotsusetaotlust osaliselt vastuvõetamatuks, kuid Austria ja Rumeenia valitsus ning komisjon leiavad, et eelotsusetaotlus on tervikuna vastuvõetamatu. Tšehhi, Leedu, Poola ja Ühendkuningriigi valitsus vastuvõetavuse kohta märkusi ei esita.

27. Esitatud vastuväidetes leitakse peamiselt, et eelotsusetaotlus ei ole piisavalt üksikasjalik ja on liiga hüpoteetiline, mistõttu Euroopa Kohus ei saa anda siseriiklikule kohtule tarvilikku vastust.

28. Vaieldamatult on eesotsusetaotlus põhikohtuasja asjaolude ja eeskätt siseriikliku kohtu esitatud küsimuste põhjuste kirjeldamisel lakooniline.

7 — Vt punkt 105 jj allpool.

29. Euroopa Kohtu praktikas on asutud seisukohale, et „õigusemõistmise ülesannete jagunemise raames siseriiklike kohtute ning Euroopa Kohtu vahel vastavalt [ELTL artiklile 267] suudab siseriiklik kohus, kes on otseselt uurinud asjaolusid ja kuulanud ära pooled ning kes vastutab kohtuasja lahendamise eest, kõiki asjaolusid teades paremini hinnata, kas õiguslikud küsimused, mis kerkisid üles tema menetluses olevas kohtuasjas, on olulised ning kas otsuse tegemiseks on vaja esitada eelotsusetaotlus”.⁸ Euroopa Kohus on otsustanud, et kui esitatud küsimused puudutavad liidu õiguse tõlgendamist, on ta „reeglina kohustatud eelotsuse tegema”.⁹

30. Minu arvates on käesolevas asjas tegemist sellise juhuga. Siseriiklik kohus märgib oma eelotsusetaotluses selgelt, et ta peab vastuseid oma küsimustele oluliseks kohtuasja lahendamisel. Kui eelotsusetaotlus oleks olnud sõnastatud selliselt, et liikmesriikide valitsustel ning institutsioonidel oleks olnud võimatu märkusi esitada, ei oleks see asjaolu iseenesest olnud määrav.¹⁰ Kuid antud juhul see nii ei ole. Märkusi on esitanud tervelt seitse valitsust ning prokuratuur ja komisjon. Välja arvatud mõni üksik, on nad kõik suutnud teha siseriikliku kohtu küsimuste kohta kasulikke märkusi.

31. Eelotsusetaotluse vastuvõetamatuks tunnistamine käesolevas asjas ei annaks midagi. Seetõttu tuleks vastuväited, välja arvatud kuuendat küsimust puudutavad märkused, minu arvates tagasi lükata.

Euroopa Kohtu pädevus

32. Rumeenia on teinud endise EL artikli 35 lõike 2 alusel deklaratsiooni, millega ta aktsepteeris Euroopa Kohtu pädevust teha eelotsuseid vastavalt endise EL artikli 35 lõike 3 punktis b sätestatule.¹¹ EL toimimise lepingule lisatud protokoll (nr 36) üleminekusätete kohta artikli 10 lõike 1 kohaselt jäävad enne Lissaboni lepingu jõustumist vastu võetud liidu õigusaktide puhul EL lepingu endisel VI jaotisel põhinevad Euroopa Kohtu volitused muutumatuks, sealhulgas juhul, kui neid on aktsepteeritud endise EL artikli 35 lõike 2 alusel.¹² Seega on Euroopa Kohus pädev siseriikliku kohtu küsimustele vastama.

Raamotsus

33. Enne küsimuste sisu käsitlemist tuleks vaadelda raamotsuse tausta ja sellega taotletavaid eesmäärke.

34. Raamotsuse mõistmiseks on vaja silmas pidada eesmärki, et liidust saaks vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala. Selleks näeb raamotsus ette kriminaalasjades tehtud otsuste vaba liikumise, mis hõlmaks nii kohtuotsuse eelseid kui ka lõplikke otsuseid. Praktilise väljundi leiab see süsteem Euroopa vahistamismääruse kujul. Vahistamismäärusega rakendatakse vastastikuse tunnustamise põhimõtet, mida on kirjeldatud Tampere toimunud Euroopa Ülemkogu kohtumise järeldustes kui õigusala se koostöö „nurgakivi”.¹³ Niisuguse põhimõtte toimimiseks on vaja suurt liikmesriikidevahelist usaldust.¹⁴

8 — Vt 29. novembri 1978. aasta otsus kohtuasjas 83/78: Pigs Marketing Board (EKL 1978, lk 2347, punkt 25).

9 — Vt muu hulgas 8. novembri 1990. aasta otsus kohtuasjas C-231/89: Gmurzynska-Bscher (EKL 1990, lk I-4003, punkt 20).

10 — Vt selle kohta 3. mai 2007. aasta otsus kohtuasjas C-303/05: Advocaten voor de Wereld (EKL 2007, lk I-3633, punkt 20).

11 — Vt ELT 2010 C 56, lk 7.

12 — Tulenevalt protokoll artikli 10 lõikest 3 kaotab artikli 10 lõikes 1 sisalduv üleminekusäte kehtivuse viie aasta pärast alates Lissaboni lepingu jõustumisest, s.o 30. novembril 2014.

13 — Vt Euroopa Ülemkogu Tampere järeldused aadressil www.cvce.eu.

14 — Vt selle kohta üldiselt raamotsuse põhjendused 5, 6 ja 10.

35. Raamotsusega kehtestatud uue korra eesmärk on kõrvaldada varasemale väljaandmissüsteemile omased viivitused.¹⁵ Paistab, et see eesmärk on praktikas saavutatud. Raamotsuse rakendamist käsitlevas 2011. aasta aruandes¹⁶ märgib komisjon, et väljaandmiseks kulus varem keskmiselt aasta. Euroopa vahistamismääruse süsteemi alusel on keskmine täitmisaeg lühenenud 14–17 päevani, kui tagaotsitav enda üleandmisega nõustub. Kui mitte, on see ajavahemik 48 päeva.

36. Kuigi raamotsusega liikmesriikidele pandud kohustused seonduvad peamiselt menetluslike küsimustega, ei tähenda see, et seadusandja poleks raamotsust vastu võttes arvestanud põhi- ja inimõigusi. Vastupidi, ta tegi seda mitmel viisil.

37. Esiteks lisas seadusandja raamotsusesse otseseid viiteid neile õigustele. See ilmneb näiteks põhjendustest 10, 12 ja 13. Artikli 1 lõige 3 sätestab pealegi konkreetselt, et raamotsus ei mõjuta kohustust austada põhiõigusi ja õiguse üldpõhimõtteid, mis on kirja pandud praeguses ELL artiklis 6. Selle aspekti juurde tulen ma hiljem tagasi.¹⁷

38. Teiseks, põhjenduses 10 mainitud suur liikmesriikidevaheline usaldus tuleneb sellest, et iga liikmesriik järgib nii konventsiooniga tagatud õigusi kui ka liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest tulenevaid õigusi. Alates Lissaboni lepingu jõustumisest 1. detsembril 2009 on vaja siia lisada ka harta, kui seda ei ole juba varem arvesse võetud.

39. Kolmandaks, raamotsusesse on võetud hulk sätteid, mille eesmärk on kaitsta tagaotsitava põhiõigusi. Eespool punktis 11 olen teinud neist kokkuvõtte ega korda neid siin uuesti, kuid nimetan siiski tagaotsitava õigust olla ära kuulatud, mis on sõnaselgelt ette nähtud, kui tagaotsitav ei ole nõus oma üleandmisega (artikkel 14) ja kui Euroopa vahistamismäärus on tehtud kriminaalmenetluse raames kohtu alla andmiseks (artikkel 18).

40. Raamotsuse eesmärkide osas oleks väärt käsitada raamotsusega kehtestatud süsteemi kui üksnes liikmesriikide haldusasutuste töö hõlbustamisele suunatud. Kehtestades menetlusvormi, mis peaks olema tõhusam kui selle eelkäija, soovis seadusandja ka parandada kuriteoohvrite kaitset seeläbi, et nende ründajad antakse kiiremini ja tulemuslikumalt kohtu alla.

41. Kuigi liikmesriigid on teinud kiiduväärt pingutusi, et täita inimõigustega seonduvaid kohustusi, ei ole nad selles osas siiski veatud. Ei saa eeldada, et pelgalt seetõttu, et tagaotsitava üleandmist taotleb teine liikmesriik, oleksid tema inimõigused sinna saabumisel automaatselt tagatud.¹⁸ Kohustuste täitmist tohib siiski eeldada ning see eeldus on kummutatav vaid kindla tõendiga vastupidise kohta. Selline tõend peab olema konkreetne – ei piisa üldistest väidetest, kuitahes põhjendatud need ka poleks.

Esimene küsimus

42. Esimese küsimusega soovib siseriiklik kohus teada, kas harta ja konventsiooni sätteid moodustavad osa liidu esmasest õigusest.

43. Alustan sellest, milline on olukord pärast Lissaboni lepingu jõustumist.

44. ELL artikli 6 lõike 1 kohaselt on hartal samaväärne õigusjõud kui aluslepingutel ning järelikult on see nüüd liidu esmase õiguse osa.

15 — Vt raamotsuse põhjendus 5.

16 — Komisjoni 11. aprilli 2011. aasta aruanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule raamotsuse rakendamise kohta alates 2007. aastast (KOM(2011) 175 lõplik) (edaspidi „2011. aasta aruanne“), 1. jagu.

17 — Vt käesoleva ettepaneku punkt 70.

18 — Vt selle kohta muu hulgas 2011. aasta aruande 4. jagu. Vt ka minu ettepanek kohtuasjas C-27/09 P: Prantsusmaa vs. People's Mojahedin Organization of Iran, milles otsus tehti 21. detsembril 2011 (EKL 2011, lk I-13427, punkt 249 ja 97. joonealune märkus).

45. Lissaboni lepingus on käsitletud ka konventsiooni sätteid. ELL artikli 6 lõike 3 kohaselt on konventsiooniga tagatud ja liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest tulenevad põhiõigused liidu õiguse üldpõhimõtted.

46. Sellest järeldub, et harta ja konventsioon on siduvad mitte üksnes liidule ja tema institutsioonidele, vaid ka liikmesriikidele, kui nad tõlgendavad ja kohaldavad EL õigust.¹⁹

47. See on iseenesest piisav vastus siseriikliku kohtu esimesele küsimusele lähtuvalt selle sõnastusest. Kuid eelotsusetaotlusest nähtuvalt on selge, et vaidlus selles kohtus on laiem, kuna C. V. Radu tundub väitvat, et Lissaboni lepingu jõustumine muutis põhjalikult seda, kuidas tuleb põhiõigusi ja aluspõhimõtteid liidus kohaldada.²⁰ Siseriiklikule kohtule tarviliku vastuse andmiseks on seetõttu vaja vaadelda olukorda enne 1. detsembrit 2009.

48. Harta kuulutati küll 7. detsembril 2000 Nice'is pidulikult välja, kuid sellele omistatava täpse õigusliku staatuse otsustamine lükati edasi. Seetõttu ei inkorporeeritud seda ühessegi aluslepingusse ega antud selle sätetele ka muul viisil õigusjõudu. Sellele vaatamata hakati hartat kiiresti käsitama kui autoriteetset põhiõiguste kataloogi, kuna selles kinnitati õigusriigile omaseid üldpõhimõtteid, mis tulenevad liikmesriikide ühesugustest põhiseaduslikest tavadest. Euroopa Kohus juhindus oma otsuste tegemisel sageli harta sätetest.²¹ Seetõttu omandas harta „pehme” õiguse staatuse, st et kuigi harta sätteid ei olnud vahetult kohaldatavad EL õiguse osana, võisid nad siiski tekitada liidus õiguslikke tagajärgi, mis olid paljudel juhtudel ulatuslikud.

49. Konventsiooni roll liidu õiguses on selgemini piiritletud. Juba 1969. aastal leidis Euroopa Kohus otsuses Stauder,²² et „põhilised inimõigused kuuluvad ühenduse õiguse üldpõhimõtete hulka, mille järgimist Euroopa Kohus tagab”. Seda alguses embrüonaalset kohtupraktikat on kohaldatud ja arendatud sellistes põhjaneva tähtsusega kohtuotsustes nagu Handelsgesellschaft²³ ja Nold²⁴ ning see jätkub tänaseni. Kohtuotsuses Kadi ja Al Barakaat rõhutas Euroopa Kohus, et „ühenduses ei ole lubatud meetmed, mis oleks inimõiguste austamisega vastuolus”.²⁵ Konkreetset konventsiooniga seoses kirjeldas Euroopa Kohus kohtuotsuses Der Grüne Punkt konventsiooni artikli 6 lõikega 1 tagatud õigust õiglasele asja arutamisele „ühenduse õiguse üldpõhimõttena”.²⁶

50. Kas seda arvesse võttes saab öelda, et Lissaboni leping muutis liidu õigust olulisel määral?

51. Minu arvates ei saa. Mulle näib, et ELL artikli 6 lõiked 1 ja 3 esindavad kõigest seda, mida Ühendkuningriik nimetas oma märkustes kehtiva olukorra „kodifitseerimiseks”. Teisisõnu väljendavad need poliitilist tahet, et sätteid, mida nendega tahetakse hõlmata ja kaitsta, oleksid paremini nähtavad. Mingil juhul ei ole tegemist radikaalse muutusega. Seetõttu on nurjumisele määratud iga argument, millega püütakse väita, et mainitud lõigete jõustumise järel tuleks raamotsust tõlgendada teistmoodi.²⁷

19 — Harta osas vt ka artikli 51 lõige 1, mille kohaselt on harta sätteid liikmesriikidele siduvad üksnes liidu õiguse kohaldamise korral. On selge, et kui liikmesriigid täidavad raamotsusest tulenevaid kohustusi, kohaldavad nad liidu õigust. Kuna kõik liikmesriigid on konventsiooni osalised, on konventsioon neile siduv mitte ainult liidu õiguse kohaldamisel, vaid ka siseriikliku õiguse raames.

20 — Vt käesoleva ettepaneku punkt 23.

21 — Vt näiteks 13. märtsi 2007. aasta otsus kohtuasjas C-432/05: Unibet (EKL 2007, lk I-2271, punkt 37) ja 3. septembri 2008. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-402/05 P ja C-415/05 P: Kadi ja Al Barakaat International Foundation vs. nõukogu ja komisjon (EKL 2008, lk I-6351, punkt 335).

22 — 12. novembri 1969. aasta otsus kohtuasjas 29/69: Stauder (EKL 1969, lk 419, punkt 7).

23 — 17. detsembri 1970. aasta otsus kohtuasjas 11/70: Internationale Handelsgesellschaft (EKL 1970, lk 1125, punkt 4).

24 — 14. mai 1974. aasta otsus kohtuasjas 4/73: Nold vs. komisjon (EKL 1974, lk 491, punkt 13).

25 — Viidatud eespool 21. joonealuses märkuses, punkt 284. Vt ka selles otsuses viidatud kohtupraktika.

26 — 16. juuli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-385/07 P: Der Grüne Punkt - Duales System Deutschland vs. komisjon (EKL 2009, lk I-6155, punkt 178). Vt ka selles otsuses viidatud kohtupraktika.

27 — Täielikkuse huvides viitan kohtujurist Cruz Villalóni ettepanekule kohtuasjas C-306/09: I. B., milles otsus tehti 21. oktoobril 2010 (EKL 2010, lk I-10341), kus ta märkis, et „vajadus tõlgendada raamotsust põhiõiguste valguses [on] muutunud veelgi olulisemaks pärast põhiõiguste harta jõustumist” (punkt 44). Kuigi esmapilgul näib see viitavat vajadusele tõlgendada raamotsust pärast ELL artikli 6 lõike 1 jõustumist teistmoodi, ei usu ma, et märkus oleks tehtud seda silmas pidades. Pigem rõhutab see minu arvates tugevat poliitilist tahet nähtavuse suurendamiseks, millest kõnelesin eespool.

52. Eeltoodut arvesse võttes tuleks esimesele küsimusele vastata, et harta sätted, kaasa arvatud artiklid 6, 48 ja 52, on liidu esmase õiguse osa. Konventsiooniga tagatud põhiõigused, sealhulgas konventsiooni artikli 5 lõigetes 1, 3 ja 4 ning artikli 6 lõigetes 2 ja 3 ette nähtud õigused, on liidu õiguse üldpõhimõtted.

Teine ja kolmas küsimus

53. Nende küsimustega, mida on kõige parem käsitleda koos, soovib siseriiklik kohus peamiselt teada, kas tagaotsitavalt vabaduse võtmine ja tema sundüleandmine, mille Euroopa vahistamismääruse menetlus kaasa toob, riivab selle isiku õigust vabadusele ning kas selleks, et riive oleks konventsiooni artikli 5 lõike 1 ja harta artikli 6 järgi lubatud, peab see vastama vajalikkuse ja proportsionaalsuse nõuetele.²⁸

54. Kõigil inimestel on õigus vabadusele. See nähtub selgelt konventsiooni artiklist 5 ja harta artiklist 6. Küsimus on selles, kas nimetatud õigusest ilmajätmine võib olla õigustatud. Siinjuures tuleb Euroopa vahistamismäärust käsitleda selle kontekstis. Vahistamismääruse eesmärk on tagada, et isikud, kelle suhtes vahistamismäärus on tehtud, oleksid isiklikult kohal vahistamismääruse teinud liikmesriigis, et nad olenevalt juhtumist antaks kohtu alla või vangistataks. Minu arvates on selline eesmärk ilmselgelt vajalik ühiskonna huvides.

55. Sellega seoses on konventsiooni artiklis 5 sõnaselgelt loetletud juhud, mille korral võib isikult võtta seaduslikult vabaduse. Nende hulka kuulub tema kinnipidamine pädeva kohtu süüdimõistva otsuse alusel (punkt a) ja seaduslik vahistamine või kinnipidamine, muu hulgas juhul, kui teda kahtlustatakse õigusrikkumises (punkt c). Käesolevas analüüsis on eriti asjassepuutuv punkt f, kuna see piirab õigust vabadusele juhul, kui isik on seaduslikult vahistatud või kinni peetud muu hulgas väljaandmiseks (riikidevaheline menetlus, mille asendab Euroopa vahistamismäärus).

56. Põhiküsimus on selles, kas kinnipidamine vahistamismääruse alusel on proportsionaalne. Euroopa Inimõiguste Kohus (edaspidi „inimõiguste kohus”) on seoses konventsiooni artikli 5 lõike 1 punktiga f otsustanud, et „see säte ei nõua, et niisuguse isiku kinnipidamist, kelle suhtes on võetud meede tema väljaandmiseks, peetaks põhjendatult vajalikuks, näiteks takistamaks teda õigusrikkumist toime panemast või põgenemast. Selles osas näeb artikli 5 lõike 1 punkt f ette teistsuguse kaitsetaseme kui artikli 5 lõike 1 punkt c – punkt f nõuab kõigest seda, et eesmärk oleks „võtta meetmeid isiku väljasaatmiseks või -andmiseks”. Seetõttu ei ole artikli 5 lõike 1 punkti f kohaldamisel oluline, kas algset väljaandmisotsust saab siseriikliku või konventsiooni õiguse alusel õigustada [...]”.²⁹

57. Siiski oleks seda osa konventsiooni käsitlevast kohtupraktikast väär tõlgendada nii, et iga kinnipidamine artikli 5 lõike 1 punkti f alusel on alati seaduslik, tingimusel et see toimub väljasaatmise või -andmise eemärgil. Inimõiguste kohus on otsustanud, et „vabaduse võtmine artikli 5 lõike 1 punkti f teise osa kohaselt on õigustatud [...] ainult siis, kui väljasaatmise või väljaandmise menetlus^[30] on pooleli. Kui niisugust menetlust ei viida läbi nõutava hoolikusega, ei ole kinnipidamine enam artikli 5 lõike 1 punkti f alusel õigustatud. [...] Vabaduse võtmine peab olema ka „seaduslik”. Kui kõne all on kinnipidamise „seaduslikkus”, sealhulgas küsimus, kas on järgitud „seaduses kindlaksmääratud korda”, siis viitab konventsioon peamiselt siseriiklikule õigusele ja näeb ette kohustuse järgida siseriiklikke materiaalõigus- ja menetlusnorme. Siseriikliku õiguse järgimist üksi

28 — Kuigi siseriikliku kohtu küsimused viitavad ka teistele harta ja aluslepingu sätetele, tõlgendan ma neid viiteid meeldetuletusena, millises kontekstis esineb õigus vabadusele kriminaalmenetluses. Seetõttu olen keskendunud sätetele, mis on minu meelest kõige asjakohasemad.

29 — Vt inimõiguste kohtu 15. novembri 1996. aasta otsus kohtuasjas Chahal vs. Ühendkuningriik, *Recueil des arrêts et décisions* 1996-V, lk 1853, punkt 112; 24. aprilli 2008. aasta otsus kohtuasjas Ismoilov jt vs. Venemaa, nr 2947/06, punkt 135, ning 20. septembri 2011. aasta otsus kohtuasjas Lokpo ja Toure vs. Ungari, nr 10816/10, punkt 16.

30 — Kuigi see otsus tehti asjas, mis käsitles väljaandmist, mitte Euroopa vahistamismääruse menetlust, ei ole minu arvates selles kontekstis erinevusi aluspõhimõtetes. See muidugi ei tähenda, et vahistamismääruse asjades saaks alati kohaldada väljaandmisasjadest tuletatud põhimõtteid.

siiski ei piisa. Artikli 5 lõige 1 nõuab veel, et igasugune vabaduse võtmine peab olema kooskõlas eesmärgiga kaitsta isikut omavoli eest. See, et ükski omavoliline kinnipidamine ei saa olla kooskõlas artikli 5 lõikega 1, on oluline põhimõte ning „omavoli” artikli 5 lõike 1 mõttes on laiem kui kooskõla puudumine siseriikliku õigusega, nii et vabaduse võtmine võib siseriikliku õiguse mõttes olla küll seaduslik, kuid sellele vaatamata omavoliline ja seetõttu konventsiooniga vastuolus. [...] Selleks et mitte saada omavoliliseks liigitatud, peab artikli 5 lõike 1 punkti f alusel kinnipidamine olema läbi viidud heas usus, see peab olema tihedalt seotud kinnipidamise alusega, millele [siseriiklikud ametiasutused] tuginevad, kinnipidamise koht ja tingimused peavad olema sobivad ning kinnipidamise kestus ei tohi ületada mõistlikku aega, mida on vaja taotletava eesmärgi saavutamiseks [...]”.³¹

58. Täielikkuse huvides pean lisaks konventsiooni artikli 5 lõikele 1 viitama ka sellega võrdväärsele sättele hartas, s.o artiklile 6. Selles artiklis ei ole konventsiooni artikli 5 lõike 1 punktiga f võrdväärset sätet. Kuid harta artikli 52 lõige 3 sätestab, et kui hartas sisalduvad õigused vastavad konventsiooniga tagatud õigustele, on nende tähendus ja ulatus samad, mis neile konventsiooniga ette on nähtud. Artikli 5 lõike 1 punkt f kohaldub seega vaikimisi.

59. Sellest järeldub, et raamotsuse artiklit 12 kohaldades peavad pädevad ametiasutused arvesse võtma eespool punktis 57 kirjeldatud põhimõtteid. Paratamatult on nende põhimõtete kohaldamine juhtumiti erinev ning rangete ja jäikade reeglite kindlaksmääramine ei ole võimalik.

60. Lisaksin siiski järgmist. Nagu komisjon 2011. aasta aruandes märgib, on raamotsuse rakendamist liikmesriikides kritiseeritud selles osas, et usaldust raamotsuse kohaldamise vastu õõnestab süstemaatiline Euroopa vahistamismääruste väljaandmine selliste isikute üleandmiseks, keda tihti peale otsitakse kergete süütegude toimepanemise tõttu, mis ei ole piisavalt rasked, et õigustada meetmeid ja koostööd, mida selliste vahistamismääruste täitmine nõuab. Komisjon märgib, et tagajärjed tagaotsitavate vabadusele on ebalproportsionaalsed, kui Euroopa vahistamismäärused tehakse asjades, milles muidu peetaks eelvangistust ebaotstarbekaks.³²

61. Olen sellega nõus.

62. Eelöeldut arvesse võttes tuleks teisele ja kolmandale küsimusele vastata, et tagaotsitavalt vabaduse võtmine ja tema sundüleandmine, mille Euroopa vahistamismääruse menetlus kaasa toob, riivab selle isiku õigust vabadusele konventsiooni artikli 5 ja harta artikli 6 mõttes. Tavaliselt on see riive konventsiooni artikli 5 lõike 1 punkti f alusel õigustatud kui „demokraatlikus ühiskonnas vajalik”. Kinnipidamine selle sätte alusel ei tohi siiski olla omavoliline. Selle vältimiseks peab kinnipidamine olema läbi viidud heas usus, see peab olema tihedalt seotud kinnipidamise alusega, millele vahistamismäärust täitev õigusasutus tugineb, kinnipidamise koht ja tingimused peavad olema sobivad ning kinnipidamise kestus ei tohi ületada mõistlikku aega, mida on vaja taotletava eesmärgi saavutamiseks (vastates niimoodi proportsionaalsuse kriteeriumile). Harta artiklit 6 tuleb tõlgendada samamoodi kui konventsiooni artikli 5 lõiget 1.

Neljas küsimus

63. Neljanda küsimusega soovib siseriiklik kohus tegelikult teada, kas vahistamismäärust täitev liikmesriik võib keelduda Euroopa vahistamismääruse täitmisest, kui selle täitmine rikuks või tõenäoliselt rikuks tagaotsitava õigusi konventsiooni artiklite 5 ja 6 alusel või harta artiklite 6, 48 ja 52 alusel.

31 — Inimõiguste kohtu 19. veebruari 2009. aasta otsus kohtuasjas A jt vs. Ühendkuningriik, nr 3455/05, punkt 164.

32 — Vt 2011. aasta aruanne, 5. jagu.

64. Erinevalt teisest ja kolmandast küsimusest, milles paluti Euroopa Kohtul vaadelda tagaotsitava kinnipidamise asjaolusid ajavahemikul Euroopa vahistamismääruse kättetoimetamisest kuni isiku üleandmiseni vahistamismääruse teinud liikmesriigile, on käesolev küsimus laiem. Kas vahistamismäärust täitva liikmesriigi pädev õigusasutus võib vahistamismääruse täitmisest keelduda, kui on tegemist tagaotsitava inimõiguste rikkumisega?

65. Eelotsuseküsimuses on see teema tõstatatud viitega konventsiooni artiklite 5 ja 6 sätetele ja harta artiklile 6. C. V. Radu õigusnõustaja väitis kohtuistungil, et tema kliendile „ei teatatud tema vastu esitatud süüdistuste sisu ning teda ei kutsutud nende kohta ütlusi andma, mistõttu oli tal võimatu ennast kaitsta”. Kuna võimatus korraldada enda kaitset tõstatab vähemalt potentsiaalselt ka konventsiooni artikli 6 lõiget 1 ja harta artiklit 47 puudutavaid küsimusi, lisan ma need täielikkuse huvides oma analüüsi.

66. Raamotsuse pealiskaudsel lugemisel võiks järeldada, et selliseid rikkumisi (olenemata nende ajalisest mõjust) ei pea arvesse võtma. Artiklites 3 ja 4 on loetletud asjaolud, mille esinemisel on vahistamismäärust täitva liikmesriigi õigusasutus kas kohustatud jätma vahistamismääruse täitmata (artikkel 3) või ta võib jätta selle täitmata (artikkel 4). Kumbki artikkel ei viita vahistamismääruse täitmata jätmise alusena inimõigustele. Euroopa Kohus on leidnud, et nendes artiklites toodud loetelu on ammendav.³³

67. Sellisele järeldusele võib jõuda ka raamotsuse eesmärkide põhjal. Raamotsusega kehtestatud üleandmissüsteem põhineb vastastikuse tunnustamise põhimõttel³⁴ ja suurel liikmesriikidevahelisel usaldusel³⁵ ning sellega soovitakse kõrvaldada viivitused, mis olid omased varasemale väljaandmiskorrale³⁶.

68. Kahtlemata seda kaalutlust silmas pidades on Euroopa Kohus otsustanud, et „vastastikuse tunnustamise põhimõttest, mis on raamotsuse ülesehituse alus, tuleneb selle artikli 1 lõike 2 kohaselt samuti, et liikmesriigid peavad põhimõtteliselt Euroopa vahistamismääruse täitma”.³⁷ See ei saa olla teisiti, sest muidu oleks raamotsuse eesmärkide saavutamine tõsisel ohul.

69. Siiski ei usu ma, et raamotsuse sõnastus või kohtupraktika toetaks kitsast tõlgendust, mis täielikult välistaks inimõigustega seotud kaalutlused.

70. Raamotsuse artikli 1 lõikest 3 nähtub selgelt, et raamotsus ei mõjuta kohustust austada põhiõigusi ja üldpõhimõtteid, mis on kirja pandud EL artiklis 6 (muudetuna ELL artikkel 6). Minu arvates järeldub sellest, et nende õiguste ja põhimõtete austamise kohustus läbib kogu raamotsust. Neid õigusi võib vaikimisi arvesse võtta vahistamismääruse täitmata jätmise otsuse põhjendamisel. Kui tõlgendada artikli 1 lõiget 3 teistmoodi, võib see kaotada oma mõtte või osutada lihtsalt elegantseks sõnakõlksuks.

33 — Vt selle kohta 1. detsembri 2008. aasta otsus kohtuasjas C-388/08 PPU: Leymann ja Pustovarov (EKL 2008, lk I-8983, punkt 51) ja 6. oktoobri 2009. aasta otsus kohtuasjas C-123/08: Wolzenburg (EKL 2009, lk I-9621, punkt 57). Vt seoses artikliga 4 ka 13. oktoobri 2011. aasta otsus kohtuasjas C-139/10: Prism Investments (EKL 2011, lk I-9511, punkt 33).

34 — Vt muu hulgas eespool 10. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus *Advocaten voor de Wereld*, punkt 28, ja 17. juuli 2008. aasta otsus kohtuasjas C-66/08: Kozłowski (EKL 2008, lk I-6041, punkt 31).

35 — Vt raamotsuse põhjendus 10.

36 — Vt raamotsuse põhjendus 5.

37 — Vt 16. novembri 2010. aasta otsus kohtuasjas C-261/09: Mantello (EKL 2010, lk I-11477, punkt 36 ja seal viidatud kohtupraktika).

71. Toetust sellele seisukohale võib leida mitmest raamotsuse tõlgendamist käsitlevast kohtujuristi ettepanekust. Mainisin eelkõige kohtujurist Cruz Villalóni ettepanekut kohtuasjas I. B.³⁸, kus ta märkis:

„[...] raamotsuse sisu ja eesmärgi tõlgendus peab arvesse võtma kõiki selle teksti eesmäärke. Kuigi vastastikune tunnustamine on üks instrument, mis tugevdab vabadusel, turvalisusel ning õigusel rajanevat ala, on põhiõiguste ja -vabaduste kaitse sellegipoolest eeldus, mis õigustab selle ala olemasolu ja arengut. Raamotsus mainib seda korduvalt põhjendustes 10, 12, 13 ja 14 ning artikli 1 lõikes 3. [...]”³⁹

72. Olen sellega nõus.

73. Minu meelest on selge, et vahistamismäärust täitva liikmesriigi õigusasutused on kohustatud võtma arvesse konventsioonis ja hartas ette nähtud põhiõigusi, kui nad kaaluvad, kas Euroopa vahistamismäärust täita. Millisel juhul peaksid nad keelduma üleandmisest ja milliseid asjaolusid peavad nad seda otsustades arvesse võtma?

74. Inimõiguste kohtu praktikast nähtub, et mitte igasugune konventsiooni rikkumine ei õigusta väljaandmismääruse täitmisest keeldumist.⁴⁰ Näiteks kohtuasjas *Dzhakysybergenov vs. Ukraina* otsustas inimõiguste kohus, et „viitamine üldisele probleemile seoses inimõiguste austamisega konkreetses riigis ei saa üksinda olla aluseks väljaandmisest keeldumisele”.⁴¹

75. Otsuses *Soering vs. Ühendkuningriik*⁴² otsustas inimõiguste kohus seoses konventsiooni artikliga 3⁴³, et „osalisriigi otsus anda välja põgenik võib tekitada probleeme artikli 3 osas ning tuua kaasa selle riigi vastutuse konventsiooni alusel, kui on tõsist alust arvata, et väljaandmise korral ohustab seda isikut reaalselt riigis, kes tema väljaandmist taotleb, piinamine või ebainimlik või alandav kohtlemine või karistamine”⁴⁴. Artikli 6 kohta märkis inimõiguste kohus, et „õigus õiglasele kohtulikule arutamisele kriminaalmenetluses, nagu see on ette nähtud artiklis 6, on demokraatlikus ühiskonnas kesksel kohal [...]. Kohus ei välista, et erandjuhul võib väljaandmise otsus tekitada probleeme [...]seoses artikliga 6, kui põgenikule ei ole ilmselgelt võimaldatud õiglast kohtulikku arutamist riigis, kes väljaandmistootluse esitas”.⁴⁵

76. Kuigi raamotsust käsitlevas Euroopa Kohtu praktikas võrdväärset sedastust ei esine, kerkisid samalaadsed küsimused üles kohtuasjas N. S. jt⁴⁶, kui Euroopa Kohtul oli vaja hinnata harta artikli 4⁴⁷ mõju siseriiklike ametiasutuste kohustustele, mis tulenesid muu hulgas määrusest nr 343/2003⁴⁸. Samamoodi kui raamotsus reguleerib see määrus isikute (antud juhul varjupaigataotlejate) liikmesriigist teise liikumist kooskõlas kindlate menetluste ja tähtaegadega. Euroopa Kohus leidis, et „ei saa [...] järeldada, et igasugune põhiõiguste rikkumine [selle] liikmesriigi poolt[, kuhu varjupaigataotleja tuleks määruse sätete kohaselt üle viia,] mõjutab teiste liikmesriikide kohustust

38 — Viidatud eespool 27. joonealuses märkuses.

39 — Punkt 43. Vt ka kohtujurist Bot' ettepanekud eespool 33. joonealuses märkuses viidatud kohtuasjas *Wolzenburg*, punktid 148 ja 151, ja eespool 37. joonealuses märkuses viidatud kohtuasjas *Mantello*, punktid 87 ja 88, ning kohtujurist Mengozzi ettepanek kohtuasjas C-42/11: *Lopes Da Silva Jorge*, milles otsus tehti 5. septembril 2012 (ettepaneku punkt 28).

40 — Nagu eespool 30. joonealuses märkuses öeldud, ei ole minu arvates väljaandmise ja Euroopa vahistamismääruse menetluse vahel selles kontekstis erinevusi aluspõhimõtetes.

41 — Nr 12343/10, punkt 37.

42 — Nr 14038/88.

43 — Konventsiooni artikkel 3 keelab piinamise ning ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise.

44 — Punkt 91, kohtujuristi kursiiv.

45 — Punkt 113, kohtujuristi kursiiv.

46 — 21. detsembri 2011. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-411/10 ja C-493/10: N. S. jt (EKL 2011, lk I-13905).

47 — Harta artikkel 4 on võrdväärne konventsiooni artikliga 3.

48 — Nõukogu 18. veebruari 2003. aasta määrus (EÜ) nr 343/2003, millega kehtestatakse kriteeriumid ja mehhanismid selle liikmesriigi määramiseks, kes vastutab mõnes liikmesriigis kolmanda riigi kodaniku esitatud varjupaigataotleja läbivaatamise eest (EÜT L 50, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 109).

järgida määruse [...] sätteid”. Kui nõudmised oleksid nii madalad, oleks õigusakti eesmärkide saavutamine ohus. Euroopa Kohus lisas, et „selleks et liit ja liikmesriigid saaksid täita varjupaigataotlejate põhiõiguste kaitsega seotud kohustusi, [ei või liikmesriigid, sealhulgas liikmesriikide kohtud] saata varjupaigataotlejat „vastutavasse liikmesriiki” määruse nr 343/2003 tähenduses, kui neile ei saa olla teadmata, et selles liikmesriigis varjupaigamenetluses ja varjupaigataotlejate vastuvõtutingimustes esinevad *süsteemsed puudused* annavad *tõsist alust* arvata, et varjupaigataotlejal tekib *reaalne oht* saada koheldud ebainimlikult või alandavalt harta artikli 4 tähenduses.”⁴⁹

77. Kokkuvõtteks võib öelda, et mõlemad kohtud nõustuvad sellega, et põhiõigused võivad mõjutada liikmesriigi õiguslikku kohustust anda isik teisele riigile üle. Konventsiooni artikli 3 ja sellega võrdväärse harta artikli 4 osas on need kohtud seisukohal, et kriteeriumiks peaks olema, kas on „tõsist alust arvata”, et esineb „reaalne oht”, et kõne all olevat sätet rikutaks riigis, kuhu isik tuleks üle anda. Artikli 6 kontekstis on inimõiguste kohus leidnud, et üleandmise kohustust võiks „erandjuhul” mõjutada vaid see, kui isik on kohanud „ilmselget keeldumist õigusemõistmisest” seoses konventsioonist tulevate õigustega või kui selleks on oht. Euroopa Kohtul tuleb harta artiklite 47 ja 48 kohta veel otsus teha.

78. Kaebaja tõendamiskoormise osas on inimõiguste kohus otsustanud, et sellise ohu esinemise hindamisel peab kohus kohaldama rangeid kriteeriume ning vajalikud tõendid tuleb esitada kaebajal.⁵⁰ Seoses tõendamisstandardiga, mida tuleb järgida, et üleandmisest keeldumine oleks õigustatud, märkis inimõiguste kohus otsuses *Garabajev vs. Venemaa*⁵¹, et „hinnates tõendeid, mille põhjal otsustatakse, kas artiklit 3 on rikutud, lähtub kohus kriteeriumist, et tõendatus peab olema „väljaspool põhjendatud kahtlust”, kuid lisab, et „niisugune tõend võib tuleneda ka piisavalt kaalukatest, täpsetest ja kokkulangevatest järeldustest või samalaadsetest kummutamatutest faktieeldustest. Sellega seoses tuleb arvesse võtta asjaosaliste käitumist tõendite kogumise ajal [...]”.⁵² Kuigi seda kinnitati konventsiooni artikliga 3 seoses, ei saa tõendamisstandard olla artikli 6 puhul rangem, sest rangemat standardit polegi.

79. Kas Euroopa Kohus peaks kasutama inimõiguste kohtu väljatöötatud kriteeriume?

80. Euroopa Kohtu praktikat hinnates on vaja alati silmas pidada, et harta artikli 52 lõike 3 kohaselt võib liidu õiguses kehtestada ulatuslikuma kaitse kui konventsioonis ette nähtud kaitse.

81. Olen pikemata nõus, et vahistamismäärust täitev liikmesriik peaks vaid erandjuhul keelduma tagaotsitava üleandmisest raamotsuse alusel. On selge, et raamotsuse eesmärgi saavutamine oleks ohustatud, kui oleks võimalik esitada „rutiinsena” kirjeldatavaid vastuväiteid inimõiguste hüpoteetiliste rikkumiste alusel. Ei tohi unustada, et kõne all on ka kuriteoohvrite huvi selle vastu, et kurjategijad võetaks vastutusele.⁵³

82. Sellest tuleneb selgelt, et väljaandmisest keeldumise lubatavuseks peavad olema ranged kriteeriumid. Siiski ei nõustu ma inimõiguste kohtu praktikaga kahes küsimuses. Esiteks ei arva ma, et saaksin Euroopa Kohtule soovitada, et ta võtaks üle kriteeriumi, mille kohaselt peab kõnesolev rikkumine olema „jultunud”. See kontseptsioon tundub mulle liiga hägune, et seda saaks kogu liidus ühetaoliselt tõlgendada. Viidatud on sellele, et rikkumine peab olema sedavõrd kaugeleulatuv, et õigus õiglasele kohtulikule arutamisele oleks täielikult hävitatud või tühistatud.⁵⁴

49 — Punktid 82 ja 94. Kohtujuristi kursiiv.

50 — Vt inimõiguste kohtu 28. veebruari 2008. aasta otsus kohtuasjas nr 37201/06: Saadi vs. Itaalia, punktid 128 ja 129.

51 — Nr 38411/02.

52 — Punkt 76.

53 — Vt eespool punkt 40.

54 — Vt kohtunike Bratza, Bonello ja Hedigani esitatud osaline eriarvamus seoses inimõiguste kohtu 4. veebruari 2005. aasta otsusega liidetud kohtuasjades *Mamatkulov ja Askarov vs. Türgi*, nr 46827/99 ja 46951/99, punkt 14.

83. Kuid niisugune kriteerium – eeldusel, et see on üheselt mõistetav – tundub mulle ülemäära range. Seda oleks võimalik tõlgendada nii, et see nõuab, et kohtuliku arutamise iga aspekt oleks ebaõiglane. Kuid õigluse võidutsemist ei saa tagada, kui kohtulik arutamine on ainult osaliselt õiglane. Mina soovitan võtta kriteeriumiks pigem selle, et kohtumenetluse puudus või puudused peavad olema niisugused, et menetlus on läbinisti ebaõiglane.⁵⁵

84. Teisalt ei ole minu meelest õige, kui tõendamisstandardi järgi peab potentsiaalne rikkumine olema tõendatud „väljaspool põhjendatud kahtlust”. Selline standard võib olla asjakohane ja seda kasutatakse mitmes riigis, et määrata kindlaks prokuratuuri tõendamiskoormis kriminaalmenetluses. See tagab kahtlustatava ebaõige süüdimõistmise ohu viimise miinimumini, niivõrd kui see võimalik on. Siin aga ei mängi see minu arvates mingit rolli. Pealegi on olemas oht, et tõendamiskoormist, mille see paneb asjassepuutuvale isikule, kes võib olla varatu ja peab oma õiguste kaitsmiseks riigilt abi taotlema, on praktikas võimatu täita.

85. Samas on aga vaja siiski rohkemat kui pelk viitamine võimalikule ebaõigetele käitumisele. Kui soovitakse saavutada seda, et otsustaja jätaaks Euroopa vahistamismääruse täitmata tagaotsitava õiguste rikkumise reaalse ohu tõttu, siis ei piisa sellest, kui tekitada otsustajas ebamääraseid kahtlusi. Panen ette, et kohaldatav kriteerium võiks seisneda selles, et tagaotsitav peab otsustajat veenma selles, et tema vastuväited üleandmisele on põhjendatud.⁵⁶

86. Eelnenud analüüsis keskendusin mõjule, mis võib olla isiku põhiõiguste *tulevasel rikkumisel* otsusele anda isik üle teisele liikmesriigile. Inimõiguste kohtu ja Euroopa Kohtu kõige asjakohasemad sedastusedki käivad just selle valdkonna kohta. Nüüd keskendun *juba aset leidnud* rikkumise mõjule.

87. Rõhuasetus jääb minu arvates samaks.

88. Esiteks ei õigusta rikkumised, mida on võimalik heastada, keeldumist anda tagaotsitav üle „rikkuvale” liikmesriigile. Niisugused rikkumised ei saa olla tähtsamad kui kiire ja tulemusliku õigusemõistmise eemärk, mida raamotsusega taotletakse. Inimõiguste kohus on korduvalt otsustanud, et konventsiooni artikli 6 rikkumise tõendatuse kontrollimisel on vaja hinnata, „kas menetlus tervikuna [...] oli õiglane”.⁵⁷ Muidugi ei takista miski kõnesolevat isikut nõudmast rikkumisega seotud kahju hüvitamist asjakohaste EL või siseriiklike põhimõtete alusel või vajadusel konventsiooni artikli 41 alusel.

89. Sellest järeldub, et üksnes rikkumised, mille tõttu on kohtumenetlus läbinisti ebaõiglane (vt eespool punktis 83 toodud kriteerium), saavad olla asjakohased. Kuid selleks, et juba aset leidnud rikkumist saaks pidada asjakohaseks, *peab olema tõendatud kas see, et rikkumise tagajärjed, mis on küll möödunud, on juba iseenesest niisugused, et õiglane menetlus ei ole võimalik, või see, et sama tulemuse annavad rikkumise varem saabunud tagajärjed, kui need edasi kestavad*.

90. Tooksin selle kohta kaks näidet. Esimese näite puhul on vahistamismääruse teinud liikmesriigis esitatud tagaotsitavale mõrvasüüdistus. Euroopa vahistamismäärus on tehtud selleks, et vahistamismäärust täitev liikmesriik annaks ta üle vahistamismääruse teinud liikmesriigile. Enne seda aga andsid vahistamismääruse teinud liikmesriigi pädevad asutused korralduse hävitada tõend (surnult võetud DNA proov), mis oli tagaotsitava arvates tema süütuse tõendamisel otsustava tähtsusega. Tagaotsitav oli oma õigusnõustaja kaudu taotlenud vahistamismääruse teinud liikmesriigis, et DNA proov säilitataks, et seda saaks tema kriminaalmenetluses tõendina kasutada. Ei ole kahtlust, et otsus proov hävitada oli ebaõige ja sellega rikuti tagaotsitava inimõigusi. Puuduvad muud kaalukad tõendid,

55 — Niisugusel seisukohal oli näiteks Lord Phillips kohtuasjas RB (Algeria) jt vs. Secretary of State for the Home Department peetud kõne punktis 136 (vt <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200809/ldjudgmt/jd090218/rbalge-1.htm>).

56 — Kohtuistungil palus Euroopa Kohus C.V. Radu õigusnõustajal täpsustada väidetavalt esinevaid põhiõiguste rikkumisi. Tuleb tunnistada, et minule tema vastusest küll midagi ei selgunud.

57 — Vt muu hulgas inimõiguste kohtu 23. aprilli 1998. aasta otsus kohtuasjas Bernard vs. Prantsusmaa, nr 22885/93, punkt 37.

millega saaks tema süütust tõendada. Sellisel juhul ei ole minu meelest mingit kahtlust, et vahistamismäärust täitvad õigusasutused peaksid keelduma vahistamismääruse täitmisest. Teise näite puhul on asjaolud samad – peale selle, et artikli 6 väidetav rikkumine seisnes selles, et tagaotsitavale ei teatatud tema vastu algatatud kriminaalmenetlusest. Niisugust rikkumist on võimalik heastada ning see rikkumine ei õigusta vahistamismääruse täitmisest keeldumist.

91. Võidakse vastu väita, et enamasti on väidetavad rikkumised vähem selged kui neis kahes äärmuslikus näites, mida ma kirjeldasin. See on tõsi. Ma ei kavatse selles osas rohkem üksikasjadesse laskuda, sest minu arvates peavad vaidlusaluseid küsimusi hindama juhtumipõhiselt siseriiklikud kohtud. Kindlaid reegleid ei saa ette näha.

92. Siseriikliku kohtu küsimusele ammendava vastuse andmiseks on vaja käsitleda ka konventsiooni artiklit 5 ja harta artiklit 6. Seejuures on mul raske ette kujutada, et rikkumine, mis on toimunud enne tagaotsitava üleandmist vahistamismääruse teinud liikmesriigile, ei saaks olla heastatav. Vähemalt teoreetilise võimalusena ei saa seda küll täielikult välistada, kuigi Euroopa Kohtule sellekohast küsimust ei esitatud. Üldiselt tundub mulle, et kohalduvad samasugused põhimõtted nagu konventsiooni artiklile 6.

93. Käesolevas asjas on siseriikliku kohtu ülesanne eespool kirjeldatud põhimõtteid kohaldades hinnata, kas põhiõiguste rikkumised, mille üle C. V. Radu kaebab, on piisavad, et õigustada põhikohtuasjas kõne all oleva Euroopa vahistamismääruse täitmisest keeldumist.

94. Kohtuistungil viitas C. V. Radu õigusnõustaja sellele, et Euroopa vahistamismääruse tegemiseni viinud menetluslikud küsimused võivad põhikohtuasjas kõne alla tulla. Ammendavuse huvides teen ma selle kohta järgmised märkused.

95. Esiteks, vahistamismäärust täitev õigusasutus võib Euroopa vahistamismääruse täitmisest keelduda mitte üksnes inimõiguste olulise rikkumise korral või mõnel muul raamotsuse artiklites 3 ja 4 loetletud vahistamismääruse täitmata jätmise kohustuslikul või vabatahtlikul alusel. Vahistamismääruse täitmisest võib keelduda ka siis, kui on tõendatud, et vahistamismääruse tegemisel on rikutud olulist menetlusnormi. Näiteks kui on selgelt tuvastatud, et Euroopa vahistamismäärus ei sisaldanud raamotsuse artikli 8 lõike 1 punktis c nimetatud tõendeid siseriikliku vahistamismääruse kohta (näiteks sellepärast, et siseriiklik vahistamismäärus oli vahistamismääruse teinud liikmesriigi õiguse kohaselt vormivigade tõttu kehtetu), ei tuleks minu arvates vahistamismäärust täita. Tagaotsitavale raamotsuse artiklitega 11–23 antud menetlusõigused võimaldavad esitada sellelaadseid vastuväiteid enne Euroopa vahistamismääruse täitmist.

96. Teiseks ei püüta raamotsusega ühtlustada liikmesriikide õigusakte, mis käsitlevad süüdistatavale või süüdimõistetule vahistamismääruse kättetoimetamise aluseid ja menetlust. Raamotsuses ette nähtud vastastikuse usalduse põhimõte toob igal juhul kaasa selle, et iga liikmesriik tunnustab teiste liikmesriikide kriminaalõigust.⁵⁸

97. Eeltoodut silmas pidades tuleks neljandale küsimusele vastata, et Euroopa vahistamismäärust täitva riigi pädev õigusasutus võib üleandmistootluse rahuldamata jätta, rikkumata aluslepingutes ja teistes ühenduse õigusnormides sätestatud kohustusi, kui on tõendatud, et üleandmismenetluse käigus või selle tagajärjel on rikutud või rikutaks selle isiku inimõigusi, kes tuleks üle anda. Niisugune keeldumine on lubatav siiski vaid erandjuhul. Konventsiooni artikleid 5 ja 6 ja/või harta artikleid 6, 47 ja 48 puudutavatel juhtudel peab kõne all olev rikkumine olema selline, et menetlus oleks läbinisti ebaõiglane. Rikkumist väitev isik peab otsustajat veenma selles, et tema vastuväited on põhjendatud. Vastuväidet ei saa põhjendada minevikus aset leidnud rikkumistega, mida on võimalik heastada.

58 — Vt selle kohta 11. veebruari 2003. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-187/01 ja C-385/01: Gözütok ja Brügge (EKL 2003, lk I-1345, punktid 32 ja 33).

Viies küsimus

98. Selle küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas vahistamismäärust täitev liikmesriik võib keelduda Euroopa vahistamismääruse täitmisest seetõttu, et vahistamismääruse teinud liikmesriik ei ole raamotsust üle võtnud või ei ole seda üle võtnud õigesti.

99. Selle kohta ütleb Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika, et liikmesriik ei saa õigustada EL õiguse järgimata jätmist väitega, et teine liikmesriik on jätnud täitmata samasuguse või samalaadse kohustuse.⁵⁹

100. Sellest lähtuvalt tuleks küsimusele vastata kindlasti eitavalt.

101. Kas asjaolu, et siseriiklik kohus rõhutab vastastikkust, võiks seda seisukohta muuta? See küsimus tundub põhikohtuasjas olevat vaidluse all,⁶⁰ kuna C.V. Radu väidab, et raamotsust ei ole Saksa õigusesse õigesti üle võetud.

102. Vastab tõele, et Saksamaa põhiseaduskohus otsustas 2005. aastal, et raamotsust üle võttes siseriiklik seadus on põhiseadusega vastuolus ja seetõttu kehtetu.⁶¹ Minu arvates on siiski täiesti selge, et uue seaduse vastuvõtmisega 2006. aastal on olukord heastatud, mida kinnitas kohtuistungil ka Saksamaa.

103. Lisaksin veel ühe mõtte. Kohtuistungil kasutas Saksamaa õigusnõustaja varastatud hane näidet. Kui sellelt liikmesriigilt palutaks Euroopa vahistamismääruse täitmist niisuguse kuriteo osas ja vahistamismääruse teinud liikmesriigis oleks karistuseks mõistetud kuus aastat vangistust, siis tõenäoliselt keeldutaks vahistamismääruse täitmisest. Õigusnõustaja arvates oleks seesugune keeldumine õigustatud proportsionaalsuse põhimõtte alusel ning ta juhtis Euroopa Kohtu tähelepanu harta artikli 49 lõikele 3, mille kohaselt „ei tohi [karistuse raskus] olla kuriteo suhtes ebaproportsionaalne”. Euroopa Kohus ei ole nimetatud artikli tõlgendamise kohta veel otsust teinud. Konventsiooniga seoses on inimõiguste kohus otsustanud, et kuigi põhimõtteliselt jäävad karistuste otstarbekuse küsimused konventsiooni kohaldamisalast välja, võib „ilmselgelt ebaproportsionaalne” karistus võrrelda väärkohtlemisega, mis on vastuolus artikliga 3, kuid täpsustas, et see kriteerium on üksnes „harvadel üksikjuhtudel” täidetud.⁶² Huvitav oleks spekuloida harta artikli 49 lõike 3 võimaliku tõlgenduse üle, lähtudes tõlgendusest, mille on inimõiguste kohus andnud konventsiooni artiklile 3. Kuid ma ei tee seda sel lihtsal põhjusel, et käesolevas asjas ei ole niisugust küsimust üles kerkinud. Isegi kui oletada, et vahistamismäärust täitvate Saksamaa õigusasutuste niisugune seisukoht *tõepoolest* tähendaks, et see liikmesriik on jätnud raamotsusest tulenevad kohustused täitmata, ei õigustaks see viienda küsimusega seoses seda, kui vahistamismäärust täitev liikmesriik keeldub täitmast Saksamaal tehtud vahistamismäärust.

104. Neil põhjustel tuleks viiendale küsimusele vastata, et Euroopa vahistamismäärust täitva riigi pädev õigusasutus ei saa keelduda üleandmistootluse täitmisest põhjusel, et vahistamismääruse teinud liikmesriik ei ole raamotsust üle võtnud või on selle üle võtnud ebatäielikult või ebaõigesti, rikkumata seejuures aluslepingutes ja teistes EL õigusnormides sätestatud kohustusi.

59 — Vt selle kohta eelkõige 25. septembri 1979. aasta otsus kohtuasjas C-232/78: komisjon vs. Prantsusmaa (EKL 1979, lk 2729, punkt 9).

60 — Vt punktid 19 ja 23 eespool.

61 — Vt eespool punkt 19 ja 5. joonealune märkus.

62 — Vt inimõiguste kohtu 17. jaanuari 2012. aasta otsus liidetud kohtuasjades Vinter jt vs. Ühendkuningriik, nr 66069/09, 130/10 ja 3896/10, punkt 89.

Kuues küsimus

105. Selle küsimusega soovib siseriiklik kohus teada, kas teatavad siseriikliku õiguse sätted on konventsiooni ja hartaga kooskõlas ja kas nende sätetega on raamotsus võetud siseriiklikku õigusesse üle õigesti.

106. Väljakujunenud kohtupraktika järgi ei ole Euroopa Kohtul ELTL artikli 267 alusel algatatud menetluse raames õigust otsustada siseriikliku õigusakti sätete EL õigusele vastavuse üle.⁶³ Kuigi Euroopa Kohtul on pädevus anda siseriiklikule kohtule EL õiguse tõlgendamise juhtnöörid, mis võimaldavad siseriiklikul kohtul seda vastavust hinnata, ei ole andmed, mis siseriiklik kohus on eelotsusetaotluses esitanud, piisavad, et Euroopa Kohus saaks käesolevas asjas selliseid juhtnööre anda.⁶⁴

107. Järelikult ei ole see väide vastuvõetav.

Ettepanek

108. Neil kaalutlustel olen arvamisel, et Euroopa Kohus peaks Curtea de Apel Constanța küsimustele vastama järgmiselt:

1. Euroopa Liidu põhiõiguste harta sätted, kaasa arvatud artiklid 6, 48 ja 52, on liidu esmase õiguse osa. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga tagatud põhiõigused, sealhulgas konventsiooni artikli 5 lõigetes 1, 3 ja 4 ning artikli 6 lõigetes 2 ja 3 ette nähtud õigused, on liidu õiguse üldpõhimõtted.
2. Tagaotsitavalt vabaduse võtmine ja tema sundüleandmine, mille Euroopa vahistamismääruse menetlus kaasa toob, riivab selle isiku õigust vabadusele konventsiooni artikli 5 ja harta artikli 6 mõttes. Tavaliselt on see riive konventsiooni artikli 5 lõike 1 punkti f alusel õigustatud kui „demokraatlikus ühiskonnas vajalik”. Kinnipidamine selle sätte alusel ei tohi siiski olla omavaliline. Selle vältimiseks peab kinnipidamine olema läbi viidud heas usus, see peab olema tihedalt seotud kinnipidamise alusega, millele vahistamismäärust täitev õigusasutus tugineb, kinnipidamise koht ja tingimused peavad olema sobivad ning kinnipidamise kestus ei tohi ületada mõistlikku aega, mida on vaja taotletava eesmärgi saavutamiseks. Harta artiklit 6 tuleb tõlgendada samamoodi kui konventsiooni artikli 5 lõiget 1.
3. Euroopa vahistamismäärust täitva liikmesriigi pädev õigusasutus võib üleandmistaoitluse rahuldamata jätta, rikkumata aluslepingutes ja teistes ühenduse õigusnormides sätestatud kohustusi, kui on tõendatud, et üleandmismenetluse käigus või selle tagajärjel on rikutud või rikutaks selle isiku inimõigusi, kes tuleks üle anda. Niisugune keeldumine on lubatav siiski vaid erandjuhul. Konventsiooni artikleid 5 ja 6 ja/või harta artikleid 6, 47 ja 48 puudutavatel juhtudel peab kõne all olev rikkumine olema selline, et menetlus oleks läbinisti ebaõiglane. Rikkumist väitev isik peab otsustajat veenma selles, et tema vastuväited on põhjendatud. Vastuväidet ei saa põhjendada minevikus aset leidnud rikkumistega, mida on võimalik heastada.
4. Euroopa vahistamismäärust täitva riigi pädev õigusasutus ei saa keelduda üleandmistaoitluse täitmisest põhjusel, et vahistamismääruse teinud liikmesriik ei ole raamotsust üle võtnud või on selle üle võtnud ebatäielikult või ebaõigesti, rikkumata seejuures aluslepingutes ja teistes Euroopa Liidu õigusnormides sätestatud kohustusi.

63 — Vt muu hulgas 27. jaanuari 2011. aasta otsus kohtuasjas C-489/09: Vandoorne (EKL 2011, lk I-225, punkt 25 ja seal viidatud kohtupraktika).

64 — Komisjoni märkuste kohaselt on 2011. aasta aruandes kirjas, et Rumeenia on käesolevas asjas kõne all olevad raamotsuse sätted õigesti üles võtnud. Ilmselgelt saab seda väidet käsitada vaid suunda andvana.